

Nr 1082

Av fru **Kristensson m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående vidareutbildning av sjuksköterskor m. m.

(Lika lydande med motion nr 838 i Första kammaren)

I proposition nr 66 framlägges bl. a. förslag om vidareutbildning i obstetrisk och gynekologisk vård (barnmorskelinjen). Under det utredningsarbete som ligger till grund för propositionen kunde enighet ej uppnås om utbildningens utformning.

Skolöverstyrelsen (SÖ) fick därför Kungl. Maj:ts uppdrag att ytterligare överväga och inkomma med förslag till utformning av ifrågavarande utbildning. Beträffande barnmorskans funktions- och ansvarsområde likasom i frågan om utbildningsmål och lärostoff har SÖ i sitt förslag i huvudsak anslutit sig till det förslag om utbildning under 50 veckor, som framlagts av den till 1962-års utredning angående sjuksköterskeutbildningen knutna expertgruppen.

SÖ:s förslag till läroplan innebär ett läsår på 46 veckor jämte ett avlönat vikariatsförordnande på barnmorske- eller sjukskötersketjänst under fyra veckor. Vikariatsperioden, som förläggs efter en praktiktid av 36 veckor med teoretiska lektioner som jämsidesundervisning, föreslås omfatta 2 veckor på gynekologisk vårdavdelning samt 2 veckor på förlossningsavdelning eller obstetrisk vårdavdelning.

För att möjliggöra vikariatsförordnande under begränsad tid för samtliga elever i en kurs måste förutom utbildningssjukhusen även kvinnoklinikerna vid andra sjukhus med cirka 2 000 förlossningar eller däröver per år tas i anspråk. Då det kan uppstå svårigheter att placera elever på lämpliga vikariat föreslår SÖ, att eleverna under åtta veckor alternerande innehar förordnande under 4 veckor eller åtnjuter ferier under 4 veckor.

Under remissbehandlingen har kritik riktats framför allt mot det i läroplansförslaget inarbetade vikariatssystemet med förordnande under 4 veckor även på andra kvinnokliniker än utbildningssjukhusens — utan handledning av eleverna.

Barnmorskeläroanstalterna i Stockholm och Göteborg ställer sig mycket tveksamma till förslaget om vikariatsförordnande. Man uttalar farhågor för att elev under denna tid kan få arbeta utan lämplig handledning: en kvalificerad ledning är nödvändig för att eleven inte skall lämnas ensam vid beslut om åtgärder av för två individer kanske livsavgörande betydelse.

Svenska barnmorskeförbundet konstaterar att några bärande skäl för

den föreslagna anordningen i fråga om vikariatstjänstgöringen icke synes föreligga.

Svensk sjuksköterskeförening anser det pedagogiskt felaktigt och organisatoriskt otympligt att spränga in en tjänstgöring på fyra veckor i utbildningen.

Svenska gynekologförbundet hävdar, att förutsättningen för en fyraveckors vikariatstjänst är bestämda krav på att eleverna även under denna tid får en viss praktisk-klinisk undervisning, samordnad med den undervisning, som bedrivs vid barnmorskeläroanstalten. Samtidigt konstateras, att SÖ:s läroplansförslag icke tillgodoser de medicinska kraven på en fullgod barnmorskeutbildning på samma sätt som expertgruppens förslag, vilket betraktats som ett minimikrav.

Socialstyrelsen poängterar, att förutsättningen för de föreslagna vikariatsförordnandena är att den ledande barnmorskan/sjuksköterskan instruerar och övervakar arbetet och att den ansvarige läkaren handleder och informerar eleven.

Sveriges sjuksköterskeelevers riksförbund ifrågasätter om denna fyraveckorsperiod kommer att vara av något värde som utbildningstid för barnmorskeeleverna.

Svenska stadsförbundet anmärker på att en utbildning som den föreslagna på 24+22+4 veckor inte går att samordna med de övriga linjerna (med normalläsår) i en vårddyrkesskola. Att lägga in en avlönad anställningsperiod i en formell utbildningsgång anser Stadsförbundet strida mot principen att eleven under sin utbildning inte skall betraktas som arbetskraft.

Departementschefen ansluter sig till det av SÖ framlagda förslaget men har vissa erinringar att göra. Sålunda är förslaget om den i studiegången inlagda vikariatstjänstgöringen enligt departementschefen en diskutabel lösning. Förslaget bör dock få läggas till grund för en försöksverksamhet. Departementschefen anför vidare: "Därvid bör speciellt uppmärksammas om vikariatsperioden kan anses utgöra en rationell och av utbildningsmålet motiverad del av utbildningen. Det bör också särskilt prövas om eleverna vid vikariatsperiodens början fått det minimum av utbildning som kan anses erforderligt för innehav av vikariat på avsedda tjänster. Vidare bör uppmärksammas de praktiska problem som denna anordning torde kunna medföra."

Enligt det ursprungliga expertförslaget skall praktisk-klinisk undervisning integreras med teoretisk så att de olika ämnena får komplettera varandra. Eleven får härigenom en total bild av patienten från olika synpunkter. Genom att förlägga 4 veckor av praktiktiden på annan kvinnoklinik än undervisningsanstaltens finns ingen möjlighet att under denna tid integrera den teoretiska undervisningen. Det blir enligt SÖ:s förslag därför

nödvändigt komprimera jämsidesundervisningen under övrig praktisk-klinisk tjänstgöring, vilket måste förrycka planeringen och försämra utbildningsresultatet.

Enligt remissinstansernas uppfattning måste för att vikariatstjänstgöringen skall bli meningsfullt kravet på handledning tillgodoses. Departementschefen har på denna punkt ej något förslag.

Enligt vår mening är det angeläget att barnmorskornas kunskaper i obstetrik ej försämrats. Visserligen har *grundutbildningen* för barnmorskelevern förlängts från 22 till 25 månader men samtidigt har den teoretisk-praktiska utbildningen i obstetrisk vård förkortats från 2 månader till 4 veckor. För att barnmorskeutbildningen skall bli ändamålsenlig och rationell är det enligt vår mening nödvändigt att vikariatstjänstgöringen om 4 veckor får en utformning så att den verkligen får karaktär av utbildning.

En förkortning av utbildningstiden för barnmorskorna måste också ses mot bakgrunden av vidtagna och planerade förkortningar av läkarutbildningen i obstetrik.

Handledning under vikariatsperioden — något som SÖ icke krävt — utgör enligt de kritiska remissinstanserna förutsättningen för att läroplansförslaget skall kunna accepteras. Det måste närmast få betraktas som en utopi att speciellt under sommartid kunna ordna handledning åt barnmorskelev, som vikarierar på BB- eller gynekologisk vårdavdelning, då ordinarie avdelningssköterskan har semester. Det är en illusion att tro, att eleven under tvåveckorsvikariat på vårdavdelning skall få tillfälle till instruktion och övervakning i arbetet av den ledande barnmorskan-sjuksköterskan, som i de flesta fall torde bli en grundutbildad sjuksköterska utan obligatorisk utbildning i spädbarnsvård, utan obligatorisk praktisk-klinisk tjänstgöring i gynekologisk sjukvård och med otillräcklig praktik i obstetrisk vård i sin utbildning. Eleven kommer att under denna tid tvingas att ensam fatta beslut om åtgärder, som är av livsavgörande betydelse för två individer. Två veckors förordnande på ett för eleven nytt sjukhus är också en alltför kort tid för att hon skall kunna pröva sin förmåga att självständigt ta ansvar för administration och arbetsledande uppgifter. Det kommer också att uppstå problem vid planeringen av vikariatsförordnandena, eftersom de fyra vikariatsveckorna måste delas upp på två perioder om vardera två veckor.

För att underlätta möjligheterna att placera barnmorskelevern på vikariatstjänster har man tänkt sig en uppdelning på två perioder, nämligen under juni—juli och januari—februari. Vi ställer oss frågande till möjligheten att under sommarmånaderna — semestertid — erbjuda eleven vikariatsplats med fullgod, adekvat handledning på annat sjukhus än undervisningsanstaltens. Över huvud taget torde svårigheter uppkomma inte minst på grund av rådande barnmorskebrist att tillgodose behovet av

handledning. Barnmorskeeleven kommer därför att bli betraktad som vanlig arbetskraft.

Eleven måste under vikariatsförordnandet få stöd av klinikläraren på BB- och gynekologavdelningen, om vikariatet skall ha värde ur utbildningssynpunkt. Detta är möjligt endast under förutsättning att vikariats-tjänstgöringen förläggs till utbildningsanstaltens sjukhus, något som i stor utsträckning och med god erfarenhet också prövades vid den av staten som försöksverksamhet anordnade barnmorskeutbildningen vid Danderyds sjukhus under åren 1965—1967.

Det är således från medicinsk synpunkt icke försvarbart att förlägga de fyra veckornas tjänstgöring på annat sjukhus än på utbildningsanstaltens. På ingen annan vidareutbildningslinje har en i utbildningen insprängd obligatorisk vikariatsperiod ansetts önskvärd eller nödvändig. Expertgruppens förslag bör därför läggas till grund för den framtida barnmorskeutbildningen.

I konsekvens med vår uppfattning att de 4 veckorna bör ingå i utbildningstiden, finner vi det rimligt att studiesociala förmåner beviljas under hela den tid utbildningen pågår, nämligen 50 veckor.

Med stöd av ovanstående hemställas,

att riksdagen måtte besluta

1. att den i propositionen nr 66 föreslagna vikariats-tjänstgöringen under 4 veckor på barnmorskelinjen skall ingå i den ordinarie utbildningen och förläggas till utbildningsanstalternas sjukhus,

2. att studiesociala förmåner skall utgå under hela utbildningstiden, således under sammanlagt 50 veckor.

Stockholm den 2 april 1968

Astrid Kristensson (h)

Ingegärd Fränkel (fp) Sven G. Andersson (fp) Blenda Ljungberg (h)

Elisabet Sjövall (s) Thyra Löfqvist (s) Bo Turesson (h)

Folke Björkman (h) Dav. Gomér (cp) Bengt Sjönell (cp)